

УДК 327.82

Теоретичні основи віртуальної дипломатії

В.В. ВЕРБИЦЬКА

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ, Україна, E-mail: barbara.verby@gmail.com

Авторське резюме

Метою даної статті є дослідження теоретичних основ вивчення віртуальної дипломатії, а також аналіз ключових аспектів виникнення та існування даного явища. Актуальність теми статті полягає в необхідності структурувати і узагальнити наявний масив інформації і досліджень. Проаналізовано термінологічне поле віртуальної дипломатії. Існуючі для визначення явища використання інтернету в якості інструменту для вирішення дипломатичних завдань терміни можна згрупувати в три групи: інструментальні, галузеві, конкретизуючі. Обґрунтовано доцільність використання надалі у вітчизняній науковій літературі терміна «віртуальна дипломатія» як домінуючого і універсального. Виникнення і розвиток мережі інтернет створили безпрецедентне середовище для інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньої політики та докорінно змінили діяльність зовнішньополітичних служб, результатом чого стало виникнення віртуальної дипломатії. Завдання, які сьогодні може вирішити віртуальна дипломатія, діляться на три групи: технічне забезпечення дипломатичної діяльності, здійснення публічної дипломатії, освітня діяльність. Ключовими функціями віртуальної дипломатії є організаційно-технологічна, інформаційна, комунікаційна, діагностична, ідеологічна, пізнавально-просвітницька, представницька. Сучасні можливості інтернету дозволяють використовувати будь-які інструменти мульти-медіа на будь-якому веб-майданчику. Основними ресурсами віртуальної дипломатії виступають: офіційні сайти-представництва (офіційні віртуальні сайти і віртуальні посольства), інформаційні ресурси (у тому числі блогосфера як затребуваний ресурс громадянської журналістики), веб-сервіси для забезпечення технічної підтримки дипломатичної діяльності і соціальні мережі. Розглянуто основні види ризиків у використанні віртуальної дипломатії: кібертероризм, можливість витоку інформації, інформаційні війни, ймовірність того, що інформація не досягне своєї цільової аудиторії, ймовірність потрапляння інформації до дітей.

Ключові слова: віртуальна дипломатія, дипломатична діяльність, дипломатичне представництво, інтернет, інформація, сайт, веб-ресурс.

Theoretical foundations of virtual diplomacy

V.V. VERBYTSKA

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine
E-mail: barbara.verby@gmail.com**Abstract**

The purpose of the research is investigating the theoretical basis of studying virtual diplomacy and analysing the main aspects of appearing and existing of the phenomenon. The topic of the article is urgent because of the need to organize and generalise all the information and studies we have today. The article contains the analysis of the terminological field of virtual diplomacy. All the terms for the realization of diplomatic goals by means of the Internet can be divided into three groups: instrumental terms, branch terms, concretizing terms. The author proves the reasonableness of further using the term «virtual diplomacy» as a dominating and universal one in the Ukrainian scientific literature. Appearing of the virtual diplomacy was a result of informational and analytic supply of the foreign policy and changing actions of foreign-policy services, which was caused by the development of the Internet. Tasks that can be solved with the help of virtual diplomacy are classified into three groups: technical supply of diplomacy, realization of public diplomacy, education. Key functions of virtual diplomacy are the following: organizational and technological, informational, communicational, diagnostic, ideological, educational, representative. Opportunities of the modern Internet make it possible to use any tools of media on any platform. Principal resources of virtual diplomacy are official sites-representatives (official web sites and virtual embassies), informational resources (including blogosphere as an important resource of civil journalism), web services for providing diplomacy with technical assistance and social networks. In this article the author studies the principal kinds of risks of using virtual diplomacy, which are cyberterrorism, possibility of information leakage, informational warfare, probability of unsuccessful deliver of information, probability of leaking information to children.

Key words: virtual diplomacy, diplomacy, diplomatic representatives, Internet, information, web site, web resource.

Постановка проблеми. Інформаційна революція, яка сталася в дев'яностих роках минулого століття, завдяки поширенню всесвітньої павутини Internet, призвела до необхідності до-

корінних змін у традиційній дипломатії та відповідності їх потребам часу. Виник новий простір здійснення дипломатичної діяльності – віртуальна дипломатія. Але через новизну цього яви-

ща на сьогоднішній день не існує усталеної думки щодо нього, як і не існує фундаментальних досліджень з цього питання. Через це виникає необхідність структурувати та узагальнити весь існуючий масив інформації та результатів досліджень віртуальної дипломатії.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню явища віртуальної дипломатії присвячені статті, доповіді та публікації О. Грейч, Дж. Купера, В. Фултона, Ф. Хансона, Т. О'Рейлі. Серед вітчизняних науковців, що досліджують питання здійснення дипломатичної діяльності в мережі Internet, можна виокремити роботи Н.О. Піпченко, О.М. Флюра, С.П. Кулика, З.В. Каніної, Т.В. Максимової.

Мета дослідження полягає у виявленні теоретичних основ вивчення віртуальної дипломатії, а також аналізі ключових аспектів виникнення та існування даного явища.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день паралельно існують декілька виразів, що використовуються для позначення способу ведення дипломатичної діяльності за допомогою інноваційних комунікаційних технологій: цифрова дипломатія (digital diplomacy), інтернет-дипломатія (Internet diplomacy), електронна дипломатія (eDiplomacy), дипломатія електронних ЗМІ (digital media diplomacy), дипломатія соціальних мереж (social media diplomacy), Твіттер-дипломатія (Twitter diplomacy), або Твіпломатія (Twiplomacy), публічна дипломатія Веб 2.0. (public diplomacy Web 2.0.), кіберпарадипломатія (cyberparadiplomacy) та ін. Застосування того чи іншого терміну є переважним в залежності від країни його вживання [4, с. 83-84].

Усі вживані терміни стосовно реалізації дипломатичної діяльності за допомогою мережі Internet можна умовно розділити на три групи: «інструментальні терміни», «галузеві терміни», «конкретизуючі терміни». Найбільш вичерпно щодо окреслення здійснення дипломатичних відносин завдяки мережі Internet, є третя група, оскільки в даній групі термінів розкривається необхідність комплексного підходу до здійснення дипломатичної діяльності в мережі Internet [2, с. 298-299].

Релевантним у використанні для вітчизняної наукової літератури, на нашу думку, є термін «віртуальна дипломатія», що в широкому розумінні означає форму дипломатії та асоціюється з появою глобальних інформаційно-комунікаційних мереж, у вузькому – прийняття рішень, координація, комунікація та практика міжнародних відносин, що здійснюється за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій [8]. Терміни як-то: «нова дипломатія» та «інноваційна дипломатія» є досить широкими і не розкривають суть досліджуваного явища, а лише вказують на необхідність перегляду методів та інструментів традиційної дипломатії. На даний момент віртуальна дипломатія є лише складовою традиційних методів здійснення дипломатичної діяльності.

У своїй доповіді «Віртуальна дипломатія. Дипломатія цифрового століття» [9] О. Грейч вказує на те, що інформаційна революція, яка сталася в дев'яностих роках минулого століття завдяки поширенню всевітньої павутини Internet, призвела до виникнення у традиційній дипломатії двох принципово нових характеристик: створення засобами комунікації вільного потоку контенту та інформації, в результаті чого інформація перестала бути доступною тільки для обмеженого числа привілейованих чиновників, а також швидкість, через що дипломати перебувають у постійній необхідності приймати швидкі рішення.

Дипломатія в інформаційну добу повинна об'єднати широкий спектр акторів, які можуть напряму спілкуватися з іноземними колегами без участі офіційних представників МЗС, що стало можливим завдяки мережі Internet.

Існують різні підходи щодо виявлення ключових завдань віртуальної дипломатії, що окреслені в роботах О. Грейч [9], Є. Пантелеєва [5], Л. Пермякової [6] та Ф. Хансона [10].

Узагальнюючи результати зазначених досліджень, можна зробити висновок, що всі завдання, які на даний момент можна вирішити завдяки віртуальній дипломатії, складають три великі групи:

1. Технічне забезпечення дипломатичної діяльності (технічне забезпечення перемовин, інформаційне забезпечення дипломатів, координація діяльності дипломатичних представництв та їх працівників, забезпечення екстреного зв'язку в надзвичайних ситуаціях, здійснення консульської діяльності).

2. Здійснення публічної дипломатії (збір інформації та моніторинг громадської думки, підтримання зв'язків з громадськістю, заохочення розвитку дружніх відносин між країнами, реагування та запобігання випадків антипропаганди та дезінформації).

3. Освітня діяльність (акмулювання кращих знань і досвіду, їх оптимальне поширення, освіта майбутніх дипломатів та підвищення їхнього освітньо-кваліфікаційного рівня, пошук та залучення нових кадрів, краудсорсинг).

На основі завдань віртуальної дипломатії можна виокремити наступні ключові функції віртуальної дипломатії:

1. Організаційно-технологічна – організація та технічна підтримка діяльності дипломатичних представництв та їх працівників; координація діяльності державних представників відповідно до державних інтересів;

2. Інформаційна – надання актуальної інформації щодо подій в країні перебування, оперативне інформування працівників дипломатичної служби та громадян, що перебувають за кордоном;

3. Комунікаційна – забезпечує підтримку зв'язку на всіх рівнях міжнародної взаємодії;

4. Діагностична – відстеження громадської думки та настроїв населення за кордоном, вияв-

лення потенційних можливостей та загроз;

5. Ідеологічна – вплив на громадську думку за кордоном, створення позитивного іміджу держави та її лідера для подальшого розвитку взаємовигідних відносин на всіх рівнях.

6. Пізнавально-просвітницька – акумулювання знань та поширення їх серед майбутніх дипломатів, мігрантів;

7. Представницька – представництво акредитованої держави в країні перебування (виконується повністю за умови відсутності фізичних дипломатичних представництв чи частково за їх наявності). Ресурсами для здійснення віртуальної дипломатії можуть виступати:

1. Офіційні урядові сайти-представництва. Наявність якісних урядових сайтів (сайт голови держави, сайт парламенту, сайти міністерств) відіграють важливу роль у формуванні іміджу держави як фактора підвищення її конкурентоспроможності. Проте такі сайти в більшій мірі зосереджені на внутрішній політичній дійсності. В свою чергу здійснення дипломатичної діяльності покладено на міністерства закордонних справ, а отже, саме сайти МЗС є одними з головних ресурсів віртуальної дипломатії. Крім того, на рівні із сайтами МЗС в світі поширена практика функціонування сайтів дипломатичних представництв, а в деяких країнах навіть так званих «віртуальних посольств» та «віртуальних послів». Завдяки офіційним сайтам в першу чергу можлива реалізація представницької, інформаційної та ідеологічної функції віртуальної дипломатії, а в разі якісної організації сайту – комунікаційна та пізнавально-просвітницька.

2. Інформаційні ресурси. До інформаційних ресурсів можуть відноситися як спеціалізовані сайти (наприклад, новинні чи туристичні), так і блоги, які технічно належать до різновиду соціальних мереж, проте на сьогоднішній день виступають як популярні засоби масової інформації. З одного боку, завдяки блогам можливо відстежувати громадську думку іншої держави. А з іншого – це унікальна можливість доносити до закордонної громадськості необхідні ідеї та роз'яснювати їх, оскільки, на відміну від офіційних ЗМІ, в блогосфері фактично відсутня цензура. Використання інформаційних ресурсів у межах віртуальної дипломатії дозволяють виконувати інформаційну, ідеологічну функції.

3. Веб-сервіси.

а) Веб-сервіси технічної підтримки дипломатичних представництв та МЗС. До цієї групи можна віднести поштові сервіси, пошукові системи, каталоги сайтів тощо. Вони можуть бути створені для внутрішнього користування працівників дипслужби, а також в якості зворотного зв'язку із громадянами країни перебування та громадянами акредитованої країни, що перебувають за кордоном.

б) Інтерактивні веб-сервіси – тобто такі сервіси, що базуються на провідних технологіях мультимедіа. Завдяки таким сайтам, як prezi.com, slideshare.com, slidedog.com будь-який користувач може створити цікаві презентації, що

можуть бути використані, наприклад, під час перемовин чи в рекламних цілях. Сервіси на зразок ustream.tv, smotri.com, fastwebinar.ru, onwebinar.ru дозволяють проводити віртуальні семінари, що необмежені ані кількістю, ані географічною прихильністю учасників. Можливість створення інтерактивної карти, наприклад за допомогою Google Maps, може допомогти у відстеженні та завчасному розповсюдженні інформації про природні чи соціальні катаклізми (в якості прикладу можна навести інтерактивну карту, що була створена під час подій Євромайдану в Києві восени 2013 – взимку 2014 рр. [1, 7] чи Інтерактивна карта лісових пожеж США [3]). Такий різновид ресурсів є надзвичайно важливим для здійснення пізнавально-просвітницької функції.

в) Соціальні мережі (СМ). Комунікації за допомогою соціальних мереж у мережі Internet сьогодні є найпоширенішими та найпопулярнішими. Фактично створення аккаунтів у СМ дозволяє на пряму спілкуватися з необмеженою кількістю людей, ненав'язливо формувати їх думку та висловлювати власну позицію з будь-якого питання. Крім того, завдяки такій мережі як LinkedIn, розширюються можливості пошуку майбутніх співробітників на території приймаючої держави. В соціальних мережах можуть бути представлені як офіційні особи, так і різноманітні установи. Цей ресурс є найпотужнішим для реалізації комунікаційної та діагностичної функції віртуальної дипломатії.

До основних ризиків використання віртуальної дипломатії можна віднести:

1. Вірогідність того що інформація не досягне своєї цільової аудиторії. Цей ризик найбільше стосується нових та маловідомих ресурсів віртуальної дипломатії.

2. Вірогідність витоку інформації.

3. Кібер-тероризм. Хакерські атаки можуть призвести до дисфункціонування веб-ресурсів.

4. Інформаційні війни та поширення в мережі Internet дезінформації зацікавленими сторонами може призвести до дескредитації як окремих дипломатів, так і іміджу країни взагалі.

5. Необхідність враховувати, що надана інформація може бути прочитана чи побачена неповнолітніми.

6. Фактична підпорядкованість мережі Internet кільком державам, зокрема розміщення серверів на їхній території.

7. Фрагментарність ринку веб-споживання та інформаційна нерівність у різних частинах світу.

Висновки. Віртуальна дипломатія – явище в міжнародних відносинах, що виникло через необхідність відповідати новим умовам реалізації міжнародної взаємодії. Завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій можливості віртуальної дипломатії трансформуються та розширюються дуже швидкими темпами, відкриваючи широкий спектр для реалізації впливу на закордонну аудиторію. Ці нові можливості потребують подальшого дослідження та уточнення специфіки їх функціонування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. В сети появилась интерактивная карта перемещений манифестантов и силовиков по Киеву [Электронный ресурс] // Цензор.Нет. – Режим доступа: http://censor.net.ua/news/262291/v_seti_poyavilas_interaktivnaya_karta_peremescheniy_manifestantov_i_silovikov_po_kievu.
2. Вербицкая В.В. Анализ терминологического поля виртуальной дипломатии [Текст] / В.В. Вербицкая // Гілея. – 2014. – Вип. 92. – С. 297-301.
3. Интерактивная карта лесных пожаров США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.google.com.ua/maps/search/https%3A%2F%2Ffirms.modaps.eosdis.nasa.gov%2Factive_fire%2Fkml%2FUSA_contiguous_and_Hawaii_24h.kml/@28.304381,-98.964844,3z?hl=ru.
4. Нечет О.С. Развитие виртуальной дипломатии в Украине [Текст] / О.С. Нечет // Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України. Студентська студія: Матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (14-15 травня 2013 р., м. Луцьк): в 2 т. / [за заг. ред. Митко А.М.]. – Т. 2. – Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2013. – С. 82-85.
5. Пантелеев Е. Внешняя политика и инновационная дипломатия [Электронный ресурс] / Е. Пантелеев // Международная жизнь. – 2012. – 25 декабря. – Режим доступа: <http://interaffairs.ru/read.php?item=9033>
6. Пермякова Л. Цифровая дипломатия: направления работы, риски и инструменты [Электронный ресурс] / Л. Пермякова // Российский совет по международным делам. – 2012. – Режим доступа: russiancouncil.ru/inner/?id_4=862.
7. Создана интерактивная карта Евромайдана [Электронный ресурс] // LB.UA. – Режим доступа: http://society.lb.ua/life/2013/11/23/242505_sozdana_interaktivnaya_karta.html.
8. Brown Sh. About Virtual Diplomacy Initiative [Electronic resource] / Sh Brown // U.S. Institute of Peace. – Regime to access: <http://www.usip.org/virtualdiplomacy/about.html>.
9. Grech O. Virtual Diplomacy. Diplomacy of the Digital Age [Electronic resource] / O. Grech. – University of Malta, 2006. – Regime to access: [http://www.diplomacy.edu/sites/default/files/23082010104529%20Grech%20\(Library\).pdf](http://www.diplomacy.edu/sites/default/files/23082010104529%20Grech%20(Library).pdf).
10. Hanson F. Baked In and Wired: eDiplomacy@State [Electronic resource] / F. Hanson // Foreign Policy at Brookings. – 2012. – October. – Regime to access: <http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2012/10/25%20ediplomacy/baked%20in%20hansonf.pdf>

Стаття надійшла до редакції 12.10.2015

REFERENCES:

1. V seti poyavilas interaktivnaya karta peremescheniy manifestantov i silovikov po Kievu (The network has an interactive map movements of protesters and security forces in Kiev). *Censor.Net* – Regime to access: http://censor.net.ua/news/262291/v_seti_poyavilas_interaktivnaya_karta_peremescheniy_manifestantov_i_silovikov_po_kievu
2. *Verbitskaya V. V. Analiz terminologicheskogo polya virtualnoy diplomatii (Analysis of the the terminological field of virtual diplomacy) Gileya*, 2014, no.92, p 297–301.
3. Interaktivnaya karta lesnyih pozharov SShA (Interactive map of USA wildfires) Regime to access: https://www.google.com.ua/maps/search/https://firms.modaps.eosdis.nasa.gov/active_fire/kml/USA_contiguous_and_Hawaii_24h.kml/@28.304381,-98.964844,3z?hl=ru.
4. *Nechet O. S. Rozvitok virtualnoy diplomatii v Ukraini (The development of virtual diplomacy in Ukraine). Informatsiynе zabezpechennya transkordonnogo spivrobitnistva Ukryini. Studentska studiya : Materialy I Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi Internet-konferentsiyi (14–15 travnya 2013 r., m.Lutsk)*, vol.2, Lutsk : *SNU Imeni Lesi Ukrayinki*, 2013, p. 82 - 85.
5. *Panteleev E. Vneshnyaya politika i innovatsionnaya diplomatiya (Foreign policy and diplomacy innovation). Zhurnal Mezhdunarodnaya zhizn*, 2012, Regime to access: <http://interaffairs.ru/read.php?item=9033>
6. *Permyakova L. Tsifrovaya diplomatiya: napravleniya raboty, riski i instrumentyi (Digital Diplomacy: work, risks and tools). Rossiyskiy sovet po mezhdunarodnyim delam*, 2012, Regime to access: russiancouncil.ru/inner/?id_4=862.
7. Sozdana interaktivnaya karta Evromaydana (Created an interactive map Euromaidan). LB.UA, Regime to access: http://society.lb.ua/life/2013/11/23/242505_sozdana_interaktivnaya_karta.html.
8. Brown Sh. About Virtual Diplomacy Initiative. U.S. Institute of Peace. Regime to access: <http://www.usip.org/virtualdiplomacy/about.html>.
9. Grech O. Virtual Diplomacy. Diplomacy of the Digital Age. University of Malta, 2006, 107 p., Regime to access: [http://www.diplomacy.edu/sites/default/files/23082010104529%20Grech%20\(Library\).pdf](http://www.diplomacy.edu/sites/default/files/23082010104529%20Grech%20(Library).pdf).
10. Hanson F. Baked In and Wired: eDiplomacy@State. Foreign Policy at Brookings, 2012, Regime to access: <http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2012/10/25%20ediplomacy/baked%20in%20hansonf.pdf>

Вербицька Варвара Валеріївна – аспірант
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72
E-mail: barbara.verby@gmail.com

Verbytska Varvara Valeriyivna – postgraduate
The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university
Address: 72, Gagarin Av., Dnipropetrovsk, 49010, Ukraine
E-mail: barbara.verby@gmail.com